

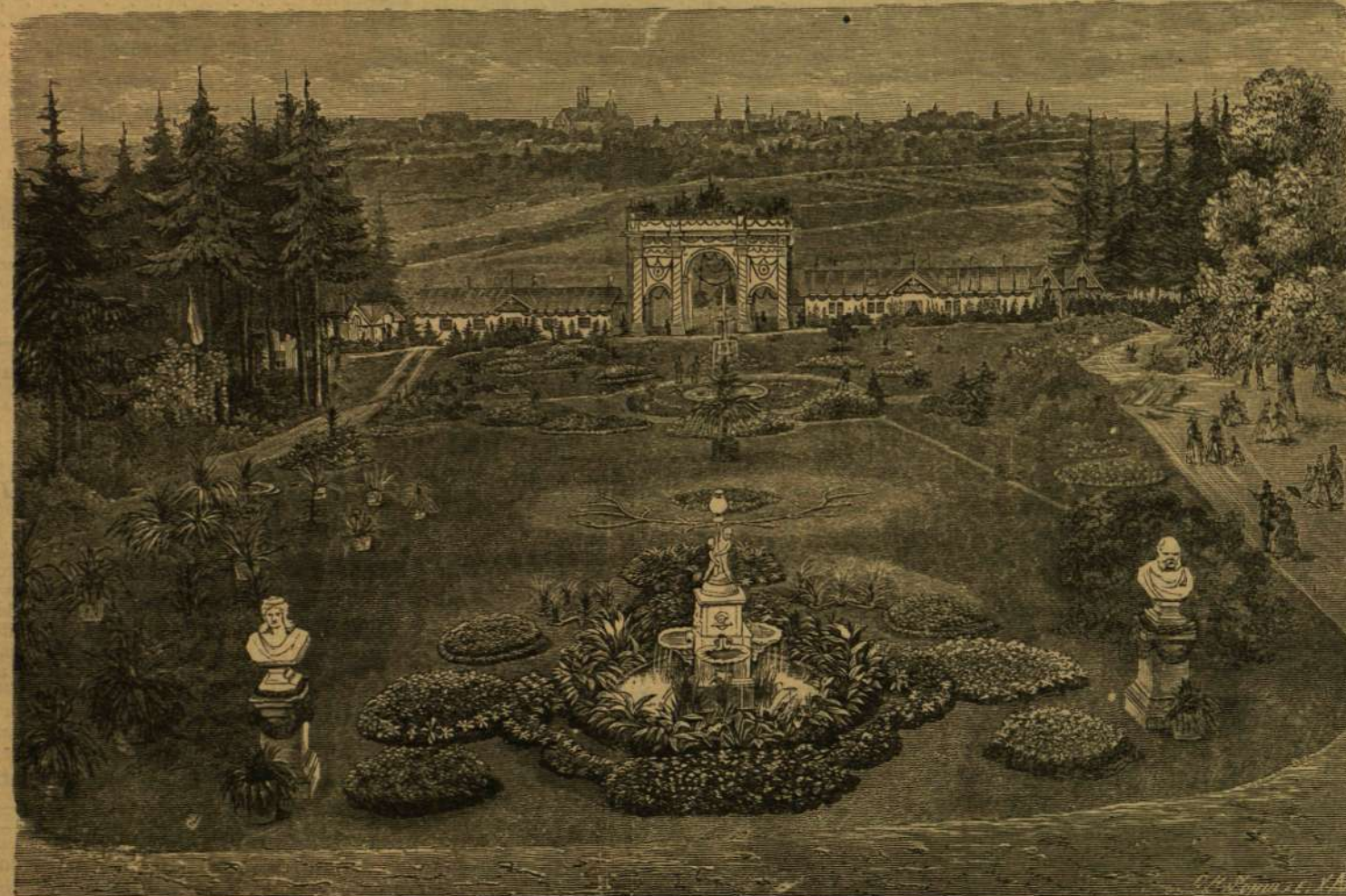
Egy hatszor használt petít sor, vagy annak helye egyszeri ígátásnál 15 krajczár; többszöri ígátásnál 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden ígátás után 30 kr.

HIRDETÉSEK.

Kiadó-hivatalunk számára hirdetőimékelyeket elfogad **Bécsben: Hasznerstein és Vogler Wallfischgasse Nr. 10, Mosse R. Seilerstätte Nr. 2** és **Oppelik A. Wollzeile Nr. 22.**

Általános német kertészeti kiállítás Erfurtban, 1876. szeptember havában.

A császár és császárné szobrai között lévő ültetvény: **Jühlke Ferdinand utódjaié, s ezüst serleggel — Erfurt város díja — kitüntetett csoportozat.**

Az erfurti kertművelő egyesület által 1876. szeptember havában rendezett „Általános német kertészeti kiállítás” a mezőgazdák itéletét a kulturtermények javítását, illetőleg annyiban megerősíthette, a mennyiben azon, ép úgy szép, mint hasznos irányban a kert-ípar majdnem minden ágában igen jelentékeny haladás volt észlelhető. Hisz a kiállítások rendkívüli hasznára éppen abban áll, hogy azok a technikai önismeretet előmozdítják és a közszemlére hozott productív teljesítményeket a közvélemény itéleté alá bocsátják. E tekintetben azonban az erfurti kertművelő egyesületnek nem valának csekélyebbek általános kertészeti, mint az egyes kiállításoknak különleges törekvései, miknek megoldása ez alkalommal az erdővel szegélyezett magaslatocon az egész világ elé állították. Ha tehát a múlt év szeptember 9-ik napjára gondolva, mint a melyen **ő felségét és császárnét és királynét**, legmagasabb látogatása alkalmával az egyleti elnök kíséretében láttuk, a mint

legkegyelmesebben kerti igazgatója **Jühlke Ferdinand** úr, számos magas érdemrend lovagja s régebben polgártársunk, vezetése mellett, a kedvezőtlen idő daczára, minden kiállított különlegességre figyelmessé téve s számos kiállított magának bemutatva: az ez alkalommal **személyes bemutatás előnyére annál inkább** hálattal szívvel emlékezzünk, mintán a császárné kegyeskedett **törekvéseink alapelvei és sikerei** iránt a legelismertebb módon nyilatkozni, s ismeretes vonzalmának az ép oly hasznos mint szép kerti foglalkozás iránt kifejezést adni. Tekintettel ezen alkalomra, éppen most megjelent mag- és növény-árjegyzékünket számos illusztrációval, a főnebbi képpel s magyarázatokkal láttuk el, és annak formája a benne felsorolt kultur-tárgyak tartalma és valódisága által igazolva van, s szíves kívánatra azonnal bérmentesen szolgáltra áll.

JÜHLKE FERDINAND UTÓDJAI

ő felsége a német császár és porosz király királyi udvari kertjeinek mag- és növény-szállító.

Üzlet-tulajdonos: **PUTZ és ROES.**

Erfurt, 1877. január 1-én.

Háztartásoknak

LOUISENGLÜCK-SZALONSZÉN

50 klg. zsákokban pinzcsébe szállítva 4 frt 1.05, egész fuvarban 4 frt 1, Gutmann testvérek kőszén-telepei. **Zweig Lajos, mérleg-utca 2.**

Rosenfeld Albert

Aqua Amarella

John Gosnell és Társától, Londonban. Kipróbált, legjobb hajfestő-eszter, mely 8-10 napi használat után a megszült hajnak eredeti színeit visszaadja. A siker kimaradhatatlan, használatja könnyű. Az éjrt szin sem a kiprólgás, sem fűrdők által nem szenved. Használati utasítás mellékelve van. — Egy üveggel 4 frt.

Kerestetik

zongorista,

ki a kotta-olvasottságban igen jó készséggel bír. Ertekezhetni **K. K.** mérnök úrral Erdődön. Szathmár-negyében.

Temesváry Mór

cipő-gyára Budapest, koreposi-út 2. sz. (Bazar) 1. sz. emelet. **Hölgyeknek:** Fűző topán erős bőrből lakkorral és szőszetett kettős talppal esőse időre 2 frt 70 kr. Papán gummihozóval s lakkorral finom bőrből, kettős talppal erős 2 frt 90 kr. **Uraknak:** 3701 Topán borja-vagy bagariaből, szőszetett, csavarmunka igen erős 3 frt 80 kr. Ugyanez orosz laktból 4 frt 80 kr. Csizma vízhatlan kettős bagariaből háromszorosan csavart kettős talppal 8 frt 80 kr. Megrendések a pénz beküldése vagy postai utánvétele mellett a leggyorsabban teljesítetnek. Arjegysek kívánatra ingyen

Dr. Pattison

köszvény-gyapotja

enyhíti és gyorsan gyógyítja a **köszvény és csúsz** minden nemeit, ugymint: arcz-, mell-, nyak- és fogfájást, fej-, kéz- és térdköszvényt, tag-szagatásokat, hát- és csipő-fájásokat. **70 krajczáros egész, és 40 krros fél csomagokban kapható: Lőrök József** gyógyszer-tárában Budapesten (király-utca 7. szám.) 2363

Általános elismert

szép béli ruhák és belépők

Tartalamból frt 25, 30 és feljebb ugyan azok atlasz derékkal frt 40, 45 és feljebb gazdagon virággal díszítve frt 50, 55 és feljebb selyem ruhák minden szinben frt 70 80 200-értig belépők frt 12, 15, 20 egész 60 frtig. Vidéki megrendelésnek egy régi derék és a szoknya elő-hosszának szíves beküldése kérietik. Elegans és teléses aratolletek készítésére bátorodom mű-termetet a n. é. hölgyközségek különösen ajánlani, annál inkább, mert számos elismert írat birtokában vagyok, melyek ezen szak-ában szerzett jó híremet legényesebben igazolják, a melyeket kívánatra szívesen elmutatok illetőleg beküldök. Teljes tisztelttel 2363 **Rózsay Confectioneur.** Deák-utca 5. sz. a „Francia-nőház”

Előfizetési feltételek: **VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK** együtt: egész évre - 12 frt, félévre - 6 * **Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG:** egész évre - 8 frt, félévre - 4 * **Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK:** egész évre - 6 frt, félévre - 3 *

3. szám. — 1877. Budapest, január 21. XXIV. évfolyam.

NILSSON KRISZTINA.

MINTHA regényt olvasna az ember, olyan e világhírű művész nő élete, ki a magyar fővárost most ejtette először diadalutjába.

Egy szegény paraszt bérlő élt a ködös éjszakon, a legrégebb hősénekek országában, a melyek visszanyulnak addig a korig, a hol hegy és völgy, mező és berek az isteneknek szolgáltak lakhelyül, összeszóték sorsukat az emberekével és műveltek mesés dolgokat, a melyekről semmit nem tud a történetírás, mert az még meg se született akkor e helyen. A legrégebb mondák és ösregék hazájában élt a szegény bérlő, a hola hajdankori emlékek szelleme még ma is él a dalokban és balladákban, melyeket ismer és szájról-szájra ad minden ember, de honnan eredtek, mikor születtek, azt nem tudja senki megmondani.

Szegény földmivelő ember volt, kinek munkájára ugyan bőséggel szórhatta áldását a jó isten, hogy arányban legyen azzal a bőséggel, melylyel másfelől megáldotta. Hét gyermeke volt, s akkor született a nyolczadik.

Különbben az öreg Nilsson Jónás nem panaszkodhatott. A statisztika kimutatta, hogy Skandinávia ép, egészséges égalja alatt kilencz gyermek esik egy szülepárra átlag, ő tehát a nyolczadik csemetével még az átlag számot se érte el.

Szegény földmives embernek azonban mégis csak nagyocská áldás a nyolcz gyermek, s a kis Krisztina, ha már akkor esze van, nem veheti vala rosz néven, ha szülei nem tekintik várvavárt és szívesen hivogattott vendégnek, hanem ha legfeljebb — megnyugosznak a legmagasabb akaratan. Hiszen ezt is az isten adta.

Nem is volt okuk megbánni, ha megnyugodtak a menyeyi végzésben. A kis leány szépen gyarapodott, növekedett. Ott nyüsgött a többi gyermekkel a szegényes füstös szobában, gondos anyja nagyon korán alája tette a guszalyat, befogta a ház körüli gazdasághoz, majd meg, a mint erősödött, a mezei munkához is. S mivel jó fölfogása volt, bármily nehezére esett is

Különbben, beadta a Smaland-kerületbeli Hussaby falu népiskolájába, a hol írni és olvasni megtanult, s mivel az öreg Jónás maga is vezérekes volt vasárnaponként a templomban, megtanította, a mennyire tőle telt, a hangjegyek ismeretére. Ez jobban is tetszett a kis leánynak, mint a gazdaság. Titokban nem egyszer elővette a kissé muzsikálni tudó bátyja, Károly hegedűjét s próbálgatta rajta elhuzni azokat a nótákat, a melyeket a falusi leányoktól tanult. Csak úgy magától, utbagazítás nélkül.

Egy ily próbálgatás alkalmával lepte meg egyszer bátyja. Hegedűlt és énekelt mellette. Károlynak, ki nem egyszer keresett egy kis pénzt hegedűjével, ha valahol sokadalom volt, — föltűnt kis huga gyönyörű csengő hangja s azontul elkezdte magával vivegetni a vásárookra, a lakadalmakba, s más ünnepi alkalmatosságokra, s a kis szőke lány szép üde hangjának nem egyszer sikerült megkétszerezni azt a kis összeget, a mit bátyja művészete máskülönbben behozhatott volna. Tornenhjelm kerületi főnök egyszer

NILSSON KRISZTINA.

körton járt s meghallotta egy utfélen a leányka hangját. Magas műveltségű, gazdag s kiválóan zeneértő levén, megragadta figyelmét az a hang, melyről azonnal felismerte, hogy más egyébre van hivatva, mint utfélen, vásárokon enyészni el. Beszélte a leánnyal s nem közönséges értelmet fedezvén föl benne, azonnal felkereste szüleit s ajánlatot tett nekik, hogy leányukat művésznőnek nevelteti. Az öreg Jónásnak roszul esett az elszakadás, de hát édes istenem, mikor az ember szegény s más ember szebb jövőt ígér gyermeküknek, mint a milyet magunk nyujthatnánk neki, — elvégre is elgondolja, hogy hiszen nyoleczból csak telik.

Igy történt, hogy Krisztina megnyerve szülei áldását és legjobb kívánatait utrautalól, a gazdag pártfogó gondjai alá került.

A szülék gyermekük sorsát nem tették rosz kezekbe. Tornenhjelm jó eleve látta a nagy jövőt, mely Krisztinára vár, s tudta, hogy nincs szüksége egyébre, mint hogy jó mesterek kezébe kerüljön. Gothenburgba vitte, Valerius kisasszony jó nevű nevelőintézetébe, hol az első nyelvi- és zeneközelésben részesült. Tizennégy éves korában Stockholmba ment, hol Bärwald Ferencz, a konzervatorium vezetője és hangversenymestere vette gondjai alá, bevezetvén őt az énekművészetben kívül a szini alakítás titkaiba is. Gondos vezetése alatt bámulus gyorsasággal változott a kis parasztleány nagy reményekre jogosító művésznővé.

Nem sokára annyira vitte, hogy a stockholmi mesterek nem voltak többé képesek tovább fejleszteni tehetségét s nagylelkű pártfogójának azt ajánlották, vigye el a zeneművészek Mekkájába. Így került Nilsson kisasszony Párisba, hol Massé és Wartel vették át további képezését.

1864-ben, huszonegy éves korában lépett fel először a világot jelentő deszkákra a Théâtre Lyrique-ben, mint Viollette a „Traviata“ című, nálunk is ismert operában. E fölépés határozó lett életére. Egyszerre meghódította mind a közönséget, mind a kritikát, — egynek kivételével. Madame Miolan-Carvalho, az igazgató neje, ki eddig a legjobb szerepekben egymaga aratta a babérokat, — nagyon fenyegetve látta monopoliumát, s mindent elkövetett, hogy eddigi dicsősége vitássá ne váljék. Mind hiába! A párisi közönség el volt ragadtatva az ifjú művésznő kedves megjelenése s gyönyörű hangja által, s követelte fölépését. Fel is lépett Mozart „Varázssip“-jában, mint az „éj királynője“ s e fölépéssel rendíthetetlen alapon fektette művésznői hírnevét. A párisiak soha se látták hozzá hasonló királynőt ő előtt, s a művésznő kecses magatartása, természetes, mesterkéletlen játéka, szép sugár alakja s eszményileg bájos feje aranyhajával s azokkal a nagy ábrándos kék szemével kitörölhetetlen vonásokkal vésődtek a közönség szívébe.

1867-ben lépett fel először a nagy operában. A siker, melyet a kitűnő tenorista Faure mellett Thomas „Hamlet“-jében aratott, leírhatatlan. A zeneszerző egyenesen az ő számára írta Ophelia szerepét s ő volt az, a ki e dalmű negyedik felvonásába, az örülségi jelenetbe fölvetette azt a gyönyörű svéd balladát, mely az egész műnek fénypontját képezi. Valóban

szerep és művésznő alig volt még jobban egymásnak terelve, mint Ophelia és Nilsson. Éjszaka e tragikus végzetű leányába, melyet a költők királyja teremtetett, Nilssonnak csak saját személyiségét kellett átvinni, hogy előttünk álljon Shakespeare Opheliája. Oly viharos siker követte játékát, minőhöz csak kevés hasonlót tudnak följegyezni a párisi nagy operának, a világ-hírű művészek e találkozó helyének évkönyvei. Azóta is Ophelia maradt legjobb szerepe, melyben leginkább kifejezheti fényes tehetségének minden előnyös tulajdonait.

Ettől kezdve pályája a diadaloknak megszokás nélküli láncolata volt. Megfordult az ő és új világ csaknem minden nagyobb városában, kétszer járta meg a tengert, meghódított két világrészt és korszakkal és kincsekkel gazdagon tért vissza hazájába, fölkereste azt a csendes falucsukát, melyben gyermekéveit tölté, szerény családját, a kis házat és annak füstös főnöksőbáját, s megvette öreg atyja számára azt a kis birtokot, melyet az addig csak bérből birt.

„Lind Jenny föltámadt,“ mondák honfiai, mikor előtök is bemutatá magát, már mint dicsősége tetőpontján álló nagy művésznő, s aztán újra a kontinensre indult, folytatandó világhódító körútját. Pétervár mint Páris, Moszkva mint London, s a hol csak fölépést, minden nagyváros egyenlő hódolattal hajolt meg művésze előtt.

1870-ben nőül ment Rouzaudhoz Londonban, kivel azóta boldog családi életet él.

Legközelebb Bécsbe ragadván el művészetével, lerándult mi hozzánk is s bemutatá magát egy hangversenyben e hó 17-kén. A redoute nagy terme kicsi volt a közönségnek, annyian tolongtak meghallgatására. Fájdalom, hogy nem inkább valamely szerepében mutatta be magát, hogy az egész művésznőt méltányolhattuk volna, ne pedig csak hangját. Mert bármily előtök is egymástól a róla írt bírálatok, — abban az egyben valamennyi megegyez, hogy Nilsson-ban az ének és az előadás művésze csaknem elválaszthatatlanul van egybe forrva, s egymást magyarázza, egymást egészíti ki. De mi szegényebbek vagyunk, semhogy az egész művésznőt megfizehettük volna s ez okból kénytelenek vagyunk beérni azzal, a mit számunkra nyujtani jónak látott s elismerni, hogy azzal is a legnagyobb műlévezetet nyujtotta.

—s—n.

Válasz egy levélre.

(Bartók Lajosnak.)

A hársvirág, a melyet egykor adtam?!
— Oh, emlékszem jól! Ott hajlott élelem,
Ott ama büszke, dús erdő homályán,
Melyeknek rám szakadó illatában
Sok évig, mint elátkozott lovag,
Bolyongtam, mély álommal lelkeimen
S most, hogy — sziveddel közelítve hozzám —
Megemlíted e hervadt semmiséget:
Ujlag elborít a tünt igézet,
Amaz erdőnek illatos homálya,
És mintha újra ott bolyonganék
A titokteljes, mozdulatlan árnyban,
Halott-halavány tündérek között,
Elátkozott lovagként, — szivemen
A nem-viszonozott szerelem sebével
S szédítő, mély álommal lelkeimen.

Oh kínos, édes órák! Napok! Évek!
Melyeknek minden röpke pillanatját
Nagy — végtelen bú öröktől bennem
És szövi halhatatlan emlékeké
Szivemben!... Mért beszéltem el neked,
Ki — bár a részvét égi balzsamát
Öntöd sebére — rajta vagy, hogy engem
Ez emlékektől végkép elszakassz?!
Tépjem ki bűmöt, irtsam bánatom?
Szórjak ki minden fájdalmat, csalódást
S emlékeztet szivemnek éjjeléből?
Akkor nem lesz, mit majd veled megoszassz.
Oszd meg jó sziveddel? Heszatalan vágy!
Mert lásd, — az engem gyilkoló keserv
Nem oly keserv, mi hűn megoszva, könnyű
És helyet ad a békítő vigasznak.
De végtelen, a melyből nem vehetsz el
Egy kis szemert sem, új döfést nem adva
S a nélkül, hogy helyében irt ne támaszsz,
Melyet a hazug örömök sugára
Betölti nem fog s nem tud sohasem;
Vagy végy belőle bármily részt magadnak,
Megoszva is csak — végtelen marad.

Kérded: minő végső vagdalt ekkor,
Hogy lantom viharadárként sikoltoz?
A szív s az élet minden vészei!
Ah! szólnék én s hidd meg, hogy dalolnék
Büszkébb, emeltebb, tisztább hangokon:
Ne lenne csak a lelkeim ily nyomott!
Ébrednék tompa csüggedéseimből,
Repülnék, szállnék — eszmékért hevülve —
Mosolygóból éghez, áldóbb sugarakhoz:
Csak ne lennének törve szárnyaim!
És fölemelném homlokom szavadra,
És megtanulnék töled lelkesedni!
Ha nem lennék oly betegesen-erőtlen,
És oly nagyon elveszve, mint vagyok.

Hagyj hát magamra tört reményeimmel,
Sivatag lelkeim hangos bánatával —
Oh hagyj magamra! Álljak egyedül
Ez omladozó élet pusztá romjában,
A „halottakkal“ haldokló szivemben.
S hadd esőkolgassam e halottak
Fehér, márványos, hideg arcaikat,
Hadd hintsem rájuk tiszta könyvem árját,
Bús ifjuságom halavány rózsáit
S tépjem fölöttük, kétes holdvilágnál,
A legsikoltóbb hűrt, mely lantomon van!

Majd eljön, el, az ébredési nap!
Hiszem, hogy eljön az az óra, melyben
— Többé nem bírva gyászos terhe súlyát —
Megdobban, reng a temetőnek orma
S élőként mozdul minden sirhalom.
Miközben a most még szunyadozó jövőnk
Hűtél-szava végre zúgni fog
És felpattannak a nehéz koporsók
És bús szivemből sápadtan kikelnek
Elgázolt életemnek álmai:
Az ifjuság, halotti pompájában,
Arczán az átélte viharok gyászával,
Fennsleges némasággal jobb reményim,
Hitem az üdvözültek mosolyával,
S szerelmem iszonyatos vád helyett
Szent lemondással hervadt ajkain...
És akkor lesz eröm megállni köztük,
Szemükbe nézni büszke fájdalommal,
S kik annyi harez és gyötrelmet tüztől
Diesön, tisztultan lépnek majd élelem:
Velük új élet álmát kezdeni!

Endrődi Sándor.

Hatem bey paripája.

Történelmi beszély.

P. Szathmáry Károlytól.

III.

A Eufrat folyó egyik legszebb térségén, Rakka mellett, ütötte fel Ali, ez idő szerint az arab birodalom kalifája, óriási táborát, szemben a fölkelőkkel, kik az országot minden részéből csapatokként közeledtek és lassanként az egész elsáncolt táborat körülözték.

Előnye volt Alinak, hogy táborra, bár számra kevesebb, összesítve saját parancsnoksága alatt állt; míg az ellenséges nomád törzsek külön csapatokat képeztek saját főnökeik alatt, nem egy időben érkeztek s összhangzó működés az egész táborban nem létezett. Ezenkívül az arab törzsek egész serege lovasságból állott, kik bármily hősi küzdeleket különben, mindannyiszor kénytelenek voltak visszafordulni, Alinak láncokkal összekötött szekerekből készült s ügyes íjászokkal megrakott táborsánczaitól.

A felkelők mindannyiszor győztek, valahányszor Ali csapatai el merték hagyni szekérváraikat s a sikon próbálták szerencsét, de a fölkelők is mindannyiszor visszaverettek, valahányszor Ali táborát megközelíték és soraikat megtizedelték Ali kitűnő íjásza.

Már három nap óta tartott a kétséges küzdelem, miközben egy szép reggelen a Zab folyó mellékéről Abdullah csapata is megérkezett, mintegy 4—500 lovag gyönyörű méneken türkiszszel és jáspiszszal rakott fegyverekkel; fénylő sisakjaik orman büszkén lengette a szél a magas sastollakat. Az ősz Abdullah ment legelő, de a csapat valódi vezére a büszke Ibrahim, Abdullah egyetlen fia volt; szemefénye nemesak atyjának, hanem a Tigris folyó egész vidékének, mely soha sem látott szebb és délzegebb ifjút Ibrahimnál. Mintha atyjának és törzsének összes gazdagsága reá volna halmozva, drágakövek borított turbános ezüst sisakját és aranytől villogó fegyvereit; kelet minden drágább gyöngye látszott reá halmozva aranyvarrott kaftánjára, s szőfekete lovának, mely a könnyű ifjút játszva hordá, egész nyeregzserszáma éggett Ceylon rubinjaitól. De még ezeknél is nagyobb fénye volt égő fekete szemének s feketébb volt alig pelyhedző szakálla és bajusza, mely olajbarna arezát körülölel.

Harsogó örömríadással fogadta a gyönyörű csapatot az egész tábor, s a végzet úgy akarta, hogy a meglepetések tudtokon kívül a Hatem táborra melletti halmot foglalják el, hova hosszú tevé-sorról leszedett gazdag sátraikat csakhamar felűték.

Épen kelőben volt a nap s Hatem lánczümöggel borított csapata harezkészen állott a téren, miközben az új segély érkezék s a nagylelkű ifjú óriási ugrásokkal termett Abdullah előtt, hogy tiszteletteljes üdvözlését átadja. Abdullah kételkedve fogadta el az eléje nyujtott jobbot, de Hatem melegen rázza meg az öreg seyk kezét, szokott nyíltságával kiáltott fel:

— Itt a harez téren feledve van minden régi viszály; egymásra vagyunk utalva, életben-halálban együtt küzd hová és jezidi, s jelszavunk is ugyanaz: „Isten és haza!“

De nyíltsága nem talált kellő viszonzásra. Abdullah mogorván viszonzá:

— A csatatéren egymás mellett küzdünk, itt a vér egyesít bennünket, de ha a csata napjai lejártak, a vér, mely törzseink közt folyt, újra elválaszt.

Még mogorvább volt a fiatal Ibrahim, ki nem sietett kézzáddással üdvözlétre, sőt alig bicezett valamit fején. Aztán mintegy el akarván odázni a közeledést, Ali táborra felé mutatva, mondá:

— Az ellenség, úgy látszik mozogni kezd, lovaink ninesenek kifáradva, én pe-

dig égek a vágtyól még ma Ali sátoráig hatolni.

Hatem a büszkének büszkén válaszolt: — Öcsém, a vágnak szárnyai vannak, de a lehetlenség azokat gyakran levágja. Az erős vitézeknek ezrei vannak e téren, kik már többször néztek be Ali táborra kapuin, de sokkal könnyebb volt oda bemenni, mint onnan élve visszatérni.

Ibrahim hiuságát sérteni látszott e mondás.

— Nem is szándékozom én, — mond — onnan élve visszatérni, hanem élve maradni benn a tábor birtokában. Eredj atyám — folytatá Abdullahhoz fordulva, — vonulj vissza sátrainkba. A nap most kel föl; mire leszáll, — ha Allah akarja, — Ali sátrában hajthatod le ősz fejedet. — Fiamra ismerem benned — mond az atya könyvelt szemekkel. — Így beszéltem én Khadesia és Nehavend alatt, s Allah úgy akarta, hogy fegyvereink sulya alatt megdőlt a büszke persa hatalom... Allah vezéreljen! Elvonulok, de ha szükség lesz reá, erőtlén karomat is melletted találok egy utolsó próbára.

Csak kézmozdulattal intett bucsut a fia ifju tüzeben gyönyörködő Hatem felé s következő perczben már sátorai közé tünt el, melyeknek tollait gyöngén ingatá a reggeli szellő.

— Mint méhkelenczéből a raj, omlik ki az ellenség táborra — mondja Hatem — s mint támadó bikák a folyam parton, sorakozik öklelő szarvakkal Ali serege. Pár percz múlva újból vér festi az Eufrat partjait, s a halál aratja ember-vetéseit. Allah veled ifju vitéz; ha harezszerencséd rosra fordulna, csak Hatemnek ints, s én ott leszek melletted. Most sietek embereimhez, kik égnék a harez vágtyól.

Nyájasan intett üdvözlést Ibrahimnak, s néhány pillanat alatt csapata előtt állott, melynek harsonái már riadóra zendültek.

Nagyszerű látvány volt, minőket még ez örök harezter is csak századonként ért meg egyszer, bár e téren nyomultak előre a hatalmas Phul, Nabukadnezár és Tiglath-Pilásár milliónyi harezosai; itt vonult vissza az ovatos Xenophon kitarító tizezere, itt döngtek az anyaföldet Nagy Sándor rendíthetetlen phalanxai, hogy végleg megtörjék a persa hatalmat Gaugamélnál.

Mintegy tultelt tónak partjain a víz-áradat, áradt ki Alinak több 100,000-nyi táborra a roppant szekérsánczolatból, mely az Eufratra támaszkodott és a mint így a sánczolat 10 kapuján kiömlött, — ismét egy hatalmas örökmozgó emberfolyamnak adott lételt, mely jobbra és balra mind tovább terjeszté áramlatát. A szemben levő halmokról, melyeket sátrak ezrei meg ezrei fedtek, a támadó lovasság roham-oszlopai törtettek alá, melyek lassanként hatalmas félkörre nőttek ki a téren, harsogva és zuga mindkét sereg, mint a tengernek két ellentétes áramlata. Száz meg száz félhold lobogó lófarkakkal fényelt és lengett mindkét sereg felett, ezeken kívül Ali táborában itt-ott a persák napjelvényét is lehetett látni.

A felkelő sereg középtéréből Moaviáh, a sereg vezére léptetett elő, egy csodás szépségű ménen, mely fekete volt mint a holló, fehér serénynyel mint a hattyu; öltönyein, fegyverein és lován a tengeri ékszerkereskedés minden gazdagsága előm-lött, úgy hogy alig engedte figyelmet a kis szikár emberre, ki mindezek gazdájának

vallá magát; csupán kócsag-forgója, mely mogorónyi nagyságu gyémántokból volt összerakva, fölért egy kis királysággal. Utána fényes kísérete vágatott, jobb keze felől kedvezve Hatem, szelleme és lelke az egész hadseregnek.

Moaviáh végig haladt a sorokelött, itt-ott megállva s a csapatokhoz pár biztató szót intézve. Miközben Ibrahim csapatahoz ért, meglepetve állott meg a gazdagon felszerelt lovasság láttára; de még kellemesebben lepte meg, miközben Ibrahim előlépett s fejhajtva szólt:

— Uram! Csapatom pár nappal megkésztet: enged most e hibámat azzal tennem jóvá, hogy első legyek a rohanók közt, áttörjek soraikon s — ha Allah úgy akarja, Ali ebédét én egyem meg.

— Ugy legyen! — mond a vezér az ifjunak kezét nyujtva — siker kísérje vállalatodat!

Aztán tovább lovagolt s néhány percz múlva a harez riadók minden oldalán megzendültek, a kopják előre lönek feszítve, s mint két óriási pikkelyes szörnyeteg, mely óriás farkával akarja egymást beteríteni, robbant össze a két hatalmas hadsereg.

A felkelő sereg derekából legelőször Ibrahim csapata tört elő, pompás harez-ménein megelőzve az általános rohamot. Az ifju vezér Ali táborának főkapuját vette czélpontul. Aláhajtott fejével és kerek pajzsait maga elé tartva észvesztő rohanással tört Ali seregére, mitsem törődve a reá zudított gerejekkel és nyilakkal, valamint azzal sem, hogy az összerobbanásnál a csapat egy negyede elterülve maradt a csatatéren. Mintegy emberekből alakított ék, hegyén Ibrahimmal, hasította ketté a roppant félhold derekát, s mire az utána rohanók Ali lovasait mindenütt visszanyomták, Ibrahim már a sánczok előtt állt, hol a persa nyilak ezrei sűrű jégesőként zuhantak reá, gyilkos hegyökkel újra megtizedelve az elszánt csapatot. De Ibrahimot ez sem hozta ki fölvev irányából; lovasai vezérok példáját követve, harez szekerezéket ragadák elé, leagyalva tiporták el a főkapu őrségét, s néhány percz múlva a tábor föntczáján vágattak előre, harsány diadalkiáltásuk áttört a fegyverek zaján.

De igen bölcsen mondá vala Hatem, hogy könnyebb oda betörni, mint onnan visszatérni, vagy urává lenni a helyzetnek. Ezrenként tolt be Ali visszaszorított lovassága nyomon üzve a felkelők ezreitől, kik most is elfjöttek ugyan a sánczok közé, de nem voltak képesek a roppant lovasság tömegén áthatolni, s elborítottak a sánczorségének nyilzápóra által.

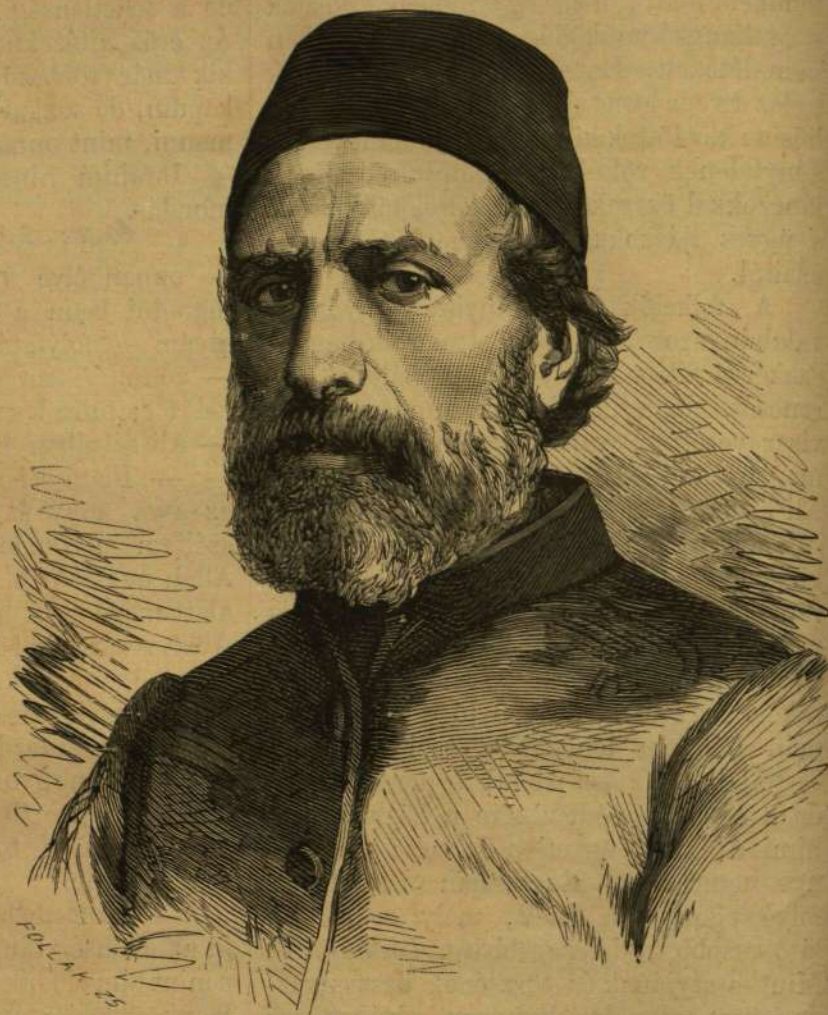
A tapasztalatlan ifju hős csak most látta át a veszélyt, melybe vakmerősége vezette: most már visszatért volna, de leolvadt csapatát csak egyetlen csöpnél kellett tekintenie a tengerben, melynek hullámzó tömege most minden oldalról körülvette.

Bámulusat vitézséggel vágta vissza magát a kapuk közeléig: de itt egyaránt kellett szenvednie a folyton betolagzó ellenség lovasainak feltarthatlan rohamától, valamint a sánczokat ellepő persák nyilzaporától. Emberei tizenkét hulltak el körében, s egy bárdcsapás sisakára csaknem eszméletétől fosztá meg, míg ugyanazon perczben karját egy süvöltő nyilhegye bénította meg.

E végzetes pillanatban jutott eszébe kevélyen visszautasított törzs-ellenének ígé-

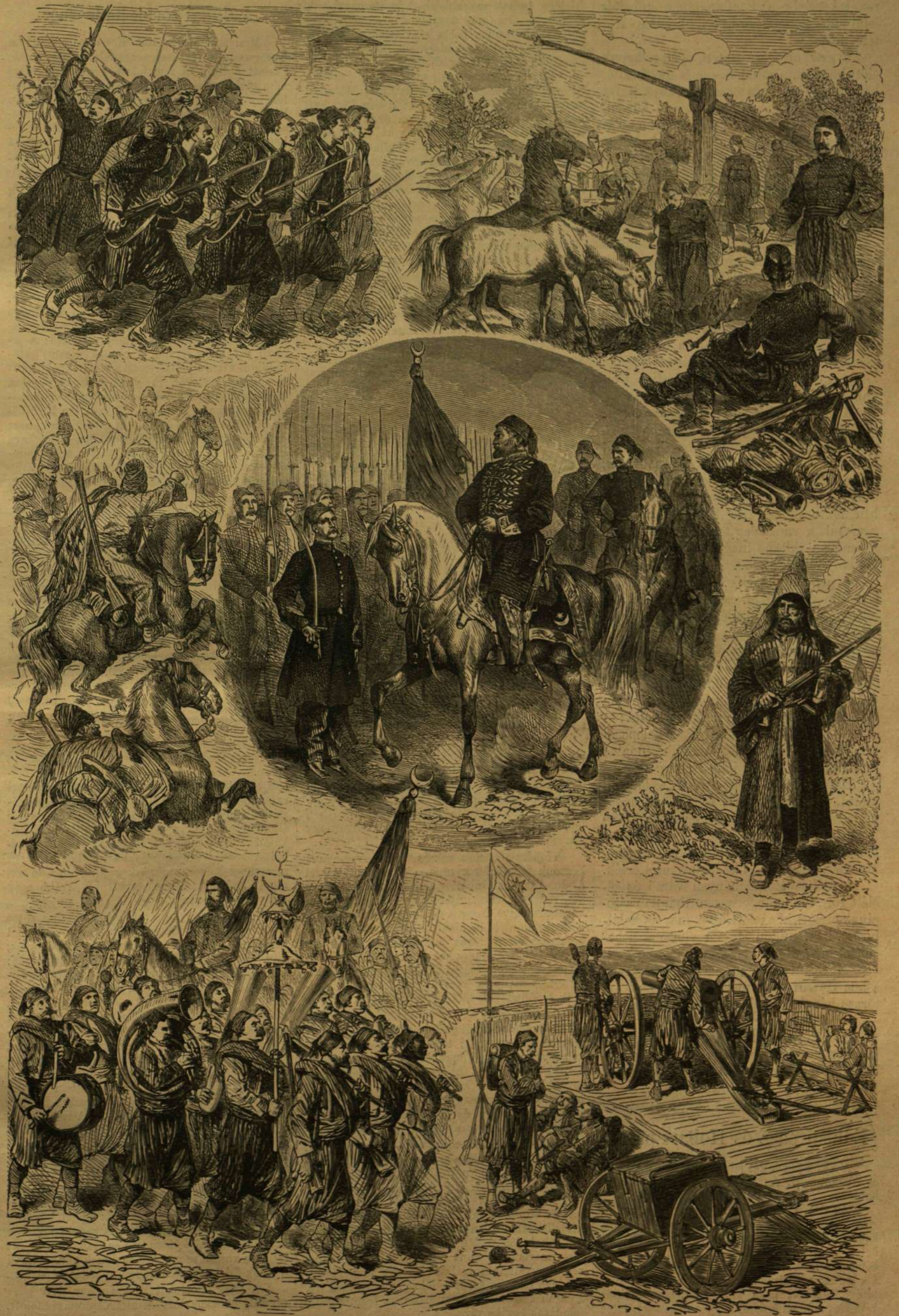
HOBART PASA.

EDHEM PASA.

HALÁSZTANYA A QUARNERO-ÖBÖL PARTJÁN.

Kurjok.

Vajászk.

Ferik-pasa.

Lovasság.

Cserkesz.

Zenekar.

Tüzérek.

VÁNY- ÉS DUXALTÁRÁK HADSEPEGŐI

készítésével foglalkoznak, addig a férfiak künn a pusztán a nyájukat őrzik, vagy bebarangolják lóháton a pusztaságot és vadásznak, néha pedig a szomszéd kibitkákat járják rendre, hol mindenkor szívesen látott vendégeikül fogadják őket.

A kirghizek életmódja tehát nem mondható nagyon változatosnak, de szükség esetén kellemebbé és változatosabbá is tudják őket azt tenni. Nagyszerű lófuttatásokat rendeznek a sivatagon, melyeknél a pályadíj többnyire maga futtat legelőt. Ugyanis Közép-Ázsia kirghizeinél az a szokás, hogy a kibitkából álló falu egyik-másik szép leánya felszólítja imádóit, hogy fussanak versenyt vele lóháton, s a ki legelőbb jut a célhoz, azé lesz a „kedves pályabér“. E különös versenyfutást a kirghizek kjis-bjery-nek (farkasleánynak) nevezik. Ha szép a leány, még a szomszéd falvakból is összejönnek az ifjak versenyt futni érte. A szép leány atya ménéséből a leggyorsabban futó mént választja ki s hátára ugorva, megjelenik a szerelmes kirghiz legények közt, kik őt hatalmasan megéltézik. A célt a távol messzeségben föllílitott faoszlop képezi.

LÓFUTTATÁS A KIRGHIZ SIVATAGON.

A leánynak néhány lógránsyi élőnyt engedve, adott jelre az ifjak is utána iramodnak s roppant tolongással és teljesen összebonyolulva vágat az ifjak lovas serege a szép zsákmány után s minden oldalról körül akarják őt keríteni. A lovasok közül a szerencsésebbek, kik a vágató leányhoz közelebb juthatnak, mindenféle nyájaszkodással és ényelgessel halmozzák el őt, s minthogy a leány ilyesmit nem mindenkitől tűr el, ugyancsak védi magát, de ilyenkor egy kis szelid erőszaktól az ifjak se szoktak visszariadni; ekkor aztán a leány öltözetének szét-tépett foszlányai többnyire a győzők kezei közt maradnak diadalmi jelül.

Házen az is megesik, hogy az üldözöttből üldöző lesz és csak ekkor kezd megérdemelnit a merész játéka a „farkasleány“ nevet; a leány, kit előbb mintha megannyi farkas üldözött volna, hirtelen csak önmaga válik farkassá, mely maga előtt egy csapat juhok kerget, s olyankor aztán jaj annak a szerelmes szomjuhoz kirghiz legénynek, a kit ő utolér! Nagykájával (rövid ostor) becsületesen a nyaka közé vagdal, s üti, veri kéréltelhetlenül, a hol csak érheti és nem

egy jól elpárholt vitéz jobbnak látja szép csendesen visszavonulót futni, s egyelőre tökéletesen jóllakik a kjis-bery-vel. A leány pedig egyenesen a cél felé tart és odaérkezve, büszkén tekint vissza a legyőzöttekre.

E játékokban, mely hihetleg valamely régi szokás utolsó maradványa, mely értelem rejlik. A fiatalok, kik a leánynak ényelgéseik által minél több akadályt akarnának utjába gördíteni, az élet viszontagságait jelképezik, a melyektől minden áron szabadulni kell törekednünk; a cél, a föllílitott faoszlop, azt jelenti, hogy a leánynak csupán egyre, a kiválasztottra kell vágyakoznia és azt kell szeretnie.

E szokást Vámbéry Ármán is fölemlíti „Közép-ázsiai utazásában“, a mint az a turkománoknál divatozik. A turkomán menyasszony a lakodalmi ünnepély után tetőtől talpig vagy fátyolba, vagy selymekendőbe burkolva, vőlegényével versenyt szokott nyargalni, s gyakran megesik, hogy a beburkolt amazon hamarabb ér a célhoz, mint a begyakorolt, szabadon ülő ifju. A menyasszony e futtatásoknál néha leölt

nyilatkoznom e tárgyban, ki részletesen tudtam a korona feltalálásának előzményét, részleteit s tényezőit. Minden részletezés nélkül röviden csak annyit tartok szükségesnek kijelenteni, hogy a koronának a bécsi kormány Varga István feljelentése folytán jött nyomára. Ő ment le szeptember 3-án egy policzájfőnökkel a Bánátba, s mutatta meg a helyet, hova Szemere négy társával együtt öt évvel az előtt 1849-ben a koronát elrejtette. Varga István múlt tavasszal halt meg, mint nagyváradi főjegyző, 1848-ban az Eszterházy herceg külügyminisztériumában volt miniszteri tanácsos. Több évig a korona megtalálása után Angliában lakott családjával. Mikor jött vissza, hogy lett váradi főjegyző, nem tudom.

— Egy kihalt nemzet. 1876 május 23-án hunyt el Trunkaminui vagy Lalla Rookh királynő, a régi tasmaniának, Van-Diemensland ausztráliai sziget őslakóinak legutolsó sarjadéka. Az ő halála egy egész nagy nemzet halálát jelenti; vele a tasmaniák egykor hatalmas és erőteljes faja végtelenül kiveszett.

Az állatkinzás szakaszából.

Egy éve lesz annak. Olyan idő járt, hogy a sár hig s a budapesti aszfaltrovás* sikamlós sőt veszedelmes dolog lett.

Ugy tíz óra tájban este, a nemzeti színház előtt, a szegény lovak ugyancsak cserélgették lábaikat; a tüzebbel minden perczen inditgatott s a kocsis foghatta gyeplő szárát, pazarolhatta a kocsinyelv minden felzélhető esztitő szolamát, a szisszenéstől fel a fűzfákon járó, rézzel diszített huszárímádságig.

Végre is megszólalt a színházi kapus stentori hangja (az egyetlen, mely büntetlenül zavarhatja az utca csendjét) „Groof B...y!“ s e kiáltás még nem is hangzott el egészen, már felriadt az a kaparva-csattogó kopogás, melyet az érepatkó a kemény kövezetből, néha szikrázva, kicsal.

Gyönyörű egy pár pej volt biz' az; s a mint az uraságot felvette: a telvér és a megfázás ostora alatt, oly tűzzel vágott a hatvani-utczába, hogy a kocsis a legkurtábbra foghatta a szárát.

A gyeplősnek már a hatvani-utca asfaltján ki-kieszszott a lába; látszott, hogy nem rég kerülhetett a ménes ruganyos talajáról a főváros lábrontó kövezetére.

A barátok-terén a kocsis hirtelen fordulattal az egyetemi-utca felé vágott, kanyarodás közben a gyeplős alól kieszszott mind a négy láb: a szegény ló testének egész súlyával oldalára zuhant. Pár perc múlva vége lett a szegény állatnak... Azt mondták: kétezer forintos ló. Elhittem, mert igazán szép állat volt; én pedig szeretem az állatot, még az ugynevezett esunyát is; megbecsülöm, mert egy sem szolgálom, hanem legtöbbje hűséges, kötelességtudó barátom. Bizony megsajnálom.

Ez az eset, melyben bizony még tragikum is volt, figyelmessé tett s mindig eszembe jut, valahányszor csak kényserü tanuja vagyok annak a sok esésnek, a mely az aszfalton most oly sűrűn következik be.

A reszketős lábú „komfortáblis“ ló felkapaszkodása, egy-egy elesigazott, tehervonó gébének tizszer bekövetkező összerogyása, reám nézve mindig igen kinos látvány. De még kinosabb az epizódok rendes vége. A valahára láb-állított pára, lihegve a jóakarattalug kifejtett erőlködéstől, az ostor vastag végét kapja elismerésül!

„Hiszen élésre van patkolva, de nem vigyáz, majd adok hát neki egy kis emlékeztetőt.“ Ez a kocsis észjárás rendes okoskodása, s oly barbár kinzásban nyer ki- és befejezést, hogy szegény az olyan civilizációra, a mely e durvaságot tűri.

Az aszfalt azonban itt van. Vannak oly nagy előnyei, a melyeket elvitatni nem lehet, a melyek kívánatosak teszik terjedését. A terjedéssel a lovak elesése mindinkább magára ölti a kalamitás jellegét; sőt már is az, mert minden perczen megakasztja a közlekedést, rontja a lovakat és — a mi nagy figyelmet érdemel — veszélyeztetni a járókelőket is, kik pl. az oly népes és szűk váci-utczában bármikor ki vannak téve annak a veszedelemnek, hogy egy lezuhanó ló alá kerülhetnek, vagy a kapálózó pata csontzúzós rugásával megismerkedhetnek. A mellett — mint mondtam — sűrűn van meg az alkalom az embertelen kinzások kifejtésére, a népjellem megrontására.

Ily kalamitással szemben talán van egy kis helye a gondolkodásnak, az ellenszerek keresésének is.

Én közelebről a patkolást vettem szemléltem.

— **A párisi népszámlálás** legközelebb fejeztetett be. E szerint Páris összes lakossága 1872- és 76 között 134,956 lélekkel szaporodott; akkor volt 1.851,792; most 1.986,748.

— **Uj-York temploma.** A „birodalmi főváros“nak, mint az amerikaiak Uj-Yorkot nagy büszkén nevezni szeretik, 349 temploma van, melyekben 308,500 embernek van helye az ajtatoskodásra.

ügyre, mert ennek módja, szerintem, a mondott bajban a legnagyobb szerepet játsza; sőt, a határozottan rossz patkolási mód a bajt egyenesen előidézi.

De mielőtt, hogy ezt elővenném, kifejtem pár szóval azokat a tanúságokat, a melyeket, a természettan (physica) hatalmunkba és azért adott, hogy a gyakorlati életben alkalmazzuk is.

Ha egymással összeérő szilárd testek lehető legnagyobb összetapadása a feladat, akkor a physica törvény azt mondja, hogy: minél terjedelmesebbek az összeérő síkok és minél tökéletesebben érintkeznek egymással, annál nagyobb a tapadósság.

E törvényt tapasztaljuk pld. akkor, a mikor két, egyenesre, bármily simára csiszolt üveglemezt, lapjával összehozunk, s ezeket — főleg ha nagyon összeérnek, tehát kiválóan sok ponton érintkeznek egymással — sokszor csak az egyik lemez feloldozása árán bírjuk egymástól elválasztani.

Ugyane törvény alapján történik az, hogy sikos helyeken teljes talppal igyekszünk lépni, hogy a ludak és réczkék széles, nagyon könnyen és nagymértékben illeszkedő, hártvas lábaikkal a legsimább jeget biztosan járják, holott a keskeny csülkőkön járó sertés, ugyane jelen egy tapodtat sem tehet. A ki a havasokat járta, tudhatja, hogy a legbiztosabb hegyiló a patkolatlan, széles patájú; s hogy ez még lejtős sziklák sima síkján is teljes biztossággal halad.

Ezekben az esetekben egyfelől az illeszkedést szövetkezve a lehető legnagyobb síkkal — látjuk közreműködni s ezekből a járás biztosságát kifejlődni; másfelől (a sertés példájából) mind ennek ellenkezőjét.

Hogyha már mostan a szegény lovak lábait ily szempontból vizsgáljuk, főleg arra a fölszereésre nézve, a melylyel a jóindulatú, de bizony a legtöbb esetben elhibázott igyekezet ellátja, azt fogjuk találni, hogy itt, a bár önkénytelen, de legnagyobb mértékű állatkinzás esete forog fenn, mely azonfelül mindenképen kárral is jár.

A patkolás, a melylyel a lovon könnyíteni, járását biztosabbá tenni akarjuk, itt a fővárosban* oly kinovéseket hajt, a melyek a mily mértékben ellenkeznek a természettan törvényeivel, oly mértékben kinosak az állatra nézve, együttvéve pedig épen ellenkezőjét idézik elő annak, a mit elmi akarunk, t. i. a ló biztos járását lehetőleg teszik.

Nem állanak rendelkezésekre oly statisztikai adatok, a melyek kimutatnák, hogy több esés következik-e be télen vagy nyáron; de a nem számszerinti megfigyelés is bizonyossá teszi, hogy a téli időnyben több az esés.

Az ok első sorban az, hogy míg nyáron át az aszfalt néha nagyon is érezhető lágyaságot mutat, mi a lóláb megkapaszkodását elősegíti, addig télen át ellenkezője áll; másfelől nyáron át sokan sark nélküli patkót használnak, s így a ló nagyobb síkkal érintkezik, az idezett physica törvény szerint tehát jobban tapad meg. Télen át ellenben az „élesítés“ ezime alatt a képtelenségig menő patkolások jutnak érvényre. Hadd álljon itt egy próba.

1. ábra.

2. ábra.

Az első ábra a valamivel gondosabb, többnyire „urasági“ patkolás, határozottan rossz,

* De országszerte is.

Sark.

mert először: a lábat épen a csüdben, a ruganyos, biztos lépés fötényezőjében, s oly módon fásasztja, a minőben fásasztja az ember lábát a magas sarkú cipő. A fásadtság már magában véve is a lépés biztosságát rontja. Másodsor: a láb csak három korlátolt ponttal érintkezik a talajjal, t. i. az alig 1 centiméternyi sarkokkal s elejének egy keskeny részével, annyival, a mennyi a 2-ik ábrán a fekete patkó-rész. Mint-hogy e patkó-részek lágy vasból valók, a következően hamar elkopnak, elvesztik minden életet s egyenesen problematikussá teszik a lépés biztosságát. Az állat ezt érzi, félve lép, mi a lépést teljesen bizonytalanná teszi.

A harmadik ábra a „komfortáblis“ patkolás, mely a lovak szájalomra méltó párájára méretik.

Ez, alapjában véve, a képzeltető legnagyobb kinzás; mert a szegény párák napestig kemény kövezeten, órákon át egy helyben állanak s egy árva percig sem pihentethetik meg a füzamodásig megerőltetett csüdét, s átalában a lábat, melyre a test terhe — épen a gonosz patkolás következtében — természetellenes módon nehezedik. A sark hátranyújtása t. i. áthelyezi a láb tengelyét, vele a testlyét irányát. A lépés így teljesen bizonytalan; az állat nem is lép, hanem kapálódzik, s ebben rejlik kulesa azon jelenségnek, hogy e szegény állatok térdei kidülnenek, a folyton erőszakolt izmok és inak elvesztik feszerejüket, s a reszketős lábú, görnyedt hátu, lihegő gebe készen van. Az erőtetett csüd idővel merőben elveszti mozgási képességét s az így megmerevült láb menthetetlenül meg ott is elesszik, a hol az ép láb — épen a csüd mozgékonyaságából folyó alkalmazkodási képességnél fogva — biztosan halad.

A „komfortáblis“ patkolásnál is csak három ponton nyugszik a láb; s minthogy e három pont közül kettő, t. i. a sark a pata mögött kiáll, ez a lóláb természetadta szerkezetét még más-ként is legközelebb zavarja.

Ugyan kísérte meg valaki, olyan cipőt huzni, melynek talpa egészen mereven-szilárd, sarka pedig messze a sarkon túl kiálló! Vajon képes lesz-e ebben járni? Lehetetlen.

A hátrafelé kiálló patkó emeltyüként működik, melynek támpontja a két sark, emelő része a patkó hossz tengelye; s minthogy a test sulya épen a hossz tengelyre nehezül, a pata nem tétetik le a földre, hanem lecsappan, mindannyiszor megrázkódtatja a láb egész szerkezetét.

A lábnak e rettentő erőszakolásától ered azután az, hogy a kövezeten álldogáló szegény párák főleg előlábaikat úgy akarják pihentetni, hogy felváltva előre nyújtják; de nem érnek célra, mert azáltal a test egész sulya a másik lábra nehezedik, ezt fokozottan kinosza.

Az a lemondó, melancholikus, fejlehor-gasztó tartás és fátyolozott tekintet, mely e szegény lények állandó jellege, rettentő kinoról beszél.

Ki csodálkozzék már mostan azon, hogy az elkínzott lények minden perczen ott hevernek az aszfalton, sokszor a koczká közege ten is?

Az elesett ló legtöbbször csak akkor tud felállani, a mikor pokrócotot raknak a lába alá, mely közvetíti a megtapadást; a patkóval hiába kísérgeti, mert sarka kerekre kopott, csuszános, előlé még inkább az.

Én, részemről, a physica tanait, a patkolási anyagok tulajdonságait s a ló láb szerkezetét szem előtt tartva, csak egy patkolási

